

**לאומי | דוח סקירת רואי החשבון
המבקרים המשותפים**

2022

דוח רואי החשבון המבקרים המשותפים לבעלי המניות של בנק לאומי לישראל בע"מ בהתאם להוראות הדיווח לציבור של המפקח על הבנקים בדבר בקרה פנימית על דיווח כספי

ביקרנו את הבקרה הפנימית על דיווח כספי של בנק לאומי לישראל בע"מ וחברות בנות (להלן ביחד - "הבנק") ליום 31 בדצמבר 2022, בהתבסס על קריטריונים שנקבעו במסגרת המשולבת של בקרה פנימית שפורסמה על ידי ה-Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission (להלן - "COSO"). הדירקטוריון והנהלה של הבנק אחראים לקיום בקרה פנימית אפקטיבית על דיווח כספי ולהערכתם את האפקטיביות של בקרה פנימית על דיווח כספי, הנכללת בדוח הדירקטוריון והנהלה בדבר בקרה פנימית על דיווח כספי המצורף. אחריותנו היא לחוות דעה על בקרה פנימית על דיווח כספי של הבנק בהתבסס על ביקורתנו.

ערכנו את ביקורתנו בהתאם לתקני ה-PCAOB (Public Company Accounting Oversight Board) בארה"ב, בדבר ביקורת של בקרה פנימית על דיווח כספי, כפי שאומצו על ידי לשכת רואי חשבון בישראל. על פי תקנים אלה נדרש מאיתנו לתכנן את הביקורת ולבצע במטרה להשיג מידה סבירה של ביטחון אם קוימה, מכל הבחינות המהותיות, בקרה פנימית אפקטיבית על דיווח כספי. ביקורתנו כללה השגת הבנה לגבי בקרה פנימית על דיווח כספי, הערכת הסיכון שקיימת חולשה מהותית, וכן בחינה והערכה של אפקטיביות התכנון והתפעול של בקרה פנימית בהתבסס על הסיכון שהוערך. ביקורתנו כללה גם ביצוע נהלים אחרים שחשבונו כנחוצים בהתאם לנסיבות. אנו סבורים שביקורתנו מספקת בסיס נאות לחוות דעתנו.

בקרה פנימית על דיווח כספי של בנק הינה תהליך המיועד לספק מידה סבירה של ביטחון לגבי המהימנות של דיווח כספי וההכנה של דוחות כספיים למטרות חיצוניות בהתאם לכללי חשבונאות מקובלים בישראל (Israeli GAAP) ובהתאם להוראות המפקח על הבנקים והנחיותיו. בקרה פנימית על דיווח כספי של בנק כוללת את אותם מדיניות ונהלים אשר: (1) מתייחסים לניהול רשומות אשר, בפירוט סביר, משקפות במדויק ובאופן נאות את העסקאות וההעברות של נכסי הבנק (לרבות הוצאתם מרשותו); (2) מספקים מידה סבירה של ביטחון שעסקאות נרשמות כנדרש כדי לאפשר הכנת דוחות כספיים בהתאם לכללי חשבונאות מקובלים בישראל (Israeli GAAP) ובהתאם להוראות המפקח על הבנקים והנחיותיו, ושקבלת כספים והוצאת כספים של הבנק נעשים רק בהתאם להרשאות הדירקטוריון והנהלה של הבנק; ו-(3) מספקים מידה סבירה של ביטחון לגבי מניעה או גילוי במועד של רכישה, שימוש או העברה (לרבות הוצאה מרשות) בלתי מורשים של נכסי הבנק, שיכולה להיות להם השפעה מהותית על הדוחות הכספיים.

בשל מגבלותיה המובנות, בקרה פנימית על דיווח כספי עשויה שלא למונע או לגלות הצגה מוטעית. כמו כן, הסקת מסקנות לגבי העתיד על בסיס הערכת אפקטיביות נוכחית כלשהי חשופה לסיכון שבקרות תהפוכנה לבלתי מתאימות בגלל שינויים בנסיבות, או שמידת הקיום של המדיניות או הנהלים תשתנה לרעה.

לדעתנו, הבנק קיים, מכל הבחינות המהותיות, בקרה פנימית אפקטיבית על דיווח כספי ליום 31 בדצמבר 2022, בהתבסס על קריטריונים שנקבעו במסגרת המשולבת של בקרה פנימית שפורסמה על ידי COSO.

ביקרנו גם, בהתאם לתקני ביקורת מקובלים בישראל ותקני ביקורת מסוימים שיישומם בביקורת של תאגידים בנקאיים נקבע לפי הוראות המפקח על הבנקים והנחיותיו, את המאזנים המאוחדים של הבנק לימים 31 בדצמבר 2022 ו-2021 ואת דוחות רווח והפסד המאוחדים, הדוחות על הרווח הכולל, הדוחות המאוחדים על השינויים בהון העצמי והדוחות המאוחדים על תזרימי המזומנים לכל שנה בתקופה של שנתיים שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2022, והדוח שלנו, מיום 13 במרס 2023, כלל חוות דעת בלתי מסויגת על אותם דוחות כספיים.

כריסמן אלמגור זר ושות'
A Firm in the Deloitte Global
Network
רואי חשבון

סומך חייקין
שותפות רשומה בישראל ופירמה חברה
בארגון הגלובלי של KPMG המורכב
מפירמות עצמאיות המסונפות
ל-KPMG International Limited,
חברה אנגלית פרטית מוגבלת באחריות
רואי חשבון

רואי החשבון המבקרים המשותפים

13 במרס 2023

דוח רואי החשבון המבקר המשותפים לבעלי המניות של בנק לאומי לישראל בע"מ - דוחות כספיים שנתיים

ביקרנו את המאזנים המאוחדים המצורפים של בנק לאומי לישראל בע"מ והחברות המאוחדות שלו (להלן - "הבנק") לימים 31 בדצמבר 2022 ו-2021 ואת דוחות רווח והפסד, הדוחות על הרווח הכולל, הדוחות על השינויים בהון העצמי והדוחות על תזרימי המזומנים - של הבנק ומאוחדים - לכל אחת משתי השנים בתקופה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2022. דוחות כספיים אלה הינם באחריות הדירקטוריון והנהלה של הבנק. אחריותנו היא לחוות דעה על דוחות כספיים אלה בהתבסס על ביקורתנו.

ערכנו את ביקורתנו בהתאם לתקני ביקורת מקובלים בישראל, לרבות תקנים שנקבעו בתקנות רואי חשבון (דרך פעולתו של רואי חשבון), התשל"ג-1973 ותקני ביקורת מסוימים שיישומם בביקורת של תאגידים בנקאיים נקבע לפי הוראות המפקח על הבנקים והנחיותיו. על פי תקנים אלה נדרש מאיתנו לתכנן את הביקורת ולבצע במטרה להשיג מידה סבירה של ביטחון שאין בדוחות הכספיים הצגה מוטעית מהותית. ביקורת כוללת בדיקה מדגמית של ראיות התומכות בסכומים ובמידע שבדוחות הכספיים. ביקורת כוללת גם בחינה של כללי החשבונאות שיושמו ושל האומדנים המשמעותיים שנעשו על ידי הדירקטוריון והנהלה של הבנק וכן הערכת נאותות ההצגה בדוחות הכספיים בכללותה. אנו סבורים שביקורתנו מספקת בסיס נאות לחוות דעתנו.

לדעתנו, הדוחות הכספיים הנ"ל משקפים באופן נאות, מכל הבחינות המהותיות, את המצב הכספי של הבנק לימים 31 בדצמבר 2022 ו-2021 ואת תוצאות הפעולות, השינויים בהון העצמי ותזרימי המזומנים של הבנק לכל אחת משתי השנים בתקופה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2022, בהתאם לכללי חשבונאות מקובלים בישראל (Israeli GAAP) כמו כן, לדעתנו, הדוחות הכספיים הנ"ל ערוכים בהתאם להוראות המפקח על הבנקים והנחיותיו.

ביקרנו גם, בהתאם לתקני ה-Public Company Accounting Oversight Board (PCAOB) בארה"ב, בדבר ביקורת של בקרה פנימית על דיווח כספי, כפי שאומצו על ידי לשכת רואי חשבון בישראל, את הבקרה הפנימית של הבנק על דיווח כספי ליום 31 בדצמבר 2022, בהתבסס על קריטריונים שנקבעו במסגרת המשולבת של בקרה פנימית של ה-COSO Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission, והדוח שלנו מיום 13 במרס 2023, כלל חוות דעת בלתי מסויגת על אפקטיביות הבקרה הפנימית על הדיווח הכספי של הבנק.

ענייני מפתח בביקורת

ענייני מפתח בביקורת המפורטים להלן הם העניינים אשר תוקשרו, או שנדרש היה לתקשרם, לדירקטוריון הבנק ואשר, לפי שיקול דעתנו המקצועי, היו משמעותיים ביותר בביקורת הדוחות הכספיים המאוחדים לתקופה השוטפת. עניינים אלה כוללים, בין היתר, כל עניין אשר: (1) מתייחס לסעיפים או לגילויים מהותיים בדוחות הכספיים וכן (2) שיקול דעתנו לגבי היה מאתגר, סובייקטיבי או מורכב במיוחד. לעניינים אלה ניתן מענה במסגרת ביקורתנו וגיבוש חוות דעתנו על הדוחות הכספיים המאוחדים בכללותם. התקשור של עניינים אלה להלן אינו משנה את חוות דעתנו על הדוחות הכספיים המאוחדים בכללותם ואין אנו נותנים באמצעותו חוות דעת נפרדת על עניינים אלה או על הסעיפים או הגילויים שאליהם הם מתייחסים.

הפרשה להפסדי אשראי

מדוע העניין נקבע כעניין מפתח בביקורת

החל מיום 1 בינואר 2022 מיישם הבנק את כללי החשבונאות המקובלים בארצות הברית בנושא הפסדי אשראי צפויים (ASC 326) - CECL לפיהם מבצע הבנק אומדן של ההפסד הצפוי לאורך חיי האשראי (Life Time). אומדן זה מתבסס על מתודולוגיה שגיבש הבנק בהתאם לעקרונות התקן, על בסיס נתונים היסטוריים והתאמות נוספות שנדרשות לצורך חיזוי הפסדי האשראי הצפויים (להלן - הפרשה קבוצתית).

בנוסף מבצע הבנק בחינה פרטנית של ההפסד הצפוי בחובות מסוימים בהתבסס על מצב הלווה, צפי גבייה ובטחונות לכל לווה שנבחן (להלן - הפרשה פרטנית).

סך ההפרשה להפסדי אשראי של הבנק הינה בסך של 5,625 מיליון ש"ח ליום 31 בדצמבר 2022 וכוללת הפרשה פרטנית והפרשה קבוצתית. המדיניות החשבונאית מפורטת בביאורים 1, 13 ו-30 לדוחות הכספיים המאוחדים.

תהליך הערכת ההפסד הצפוי בתיק האשראי, מתבסס על אומדנים משמעותיים הכרוכים באי ודאות ועל הערכות סובייקטיביות הן בשלב הזיהוי והסיווג של החובות כחובות בעייתיות או תקינים והן בשלב מדידת ההפרשה הפרטנית והקבוצתית. לשינוי באומדנים או בהערכות אלו, עשויה להיות השפעה משמעותית על ההפרשה להפסדי אשראי המוצגת בדוחות הכספיים של הבנק.

האומדנים העיקריים המשמשים בסיס לחישוב ההפרשה להפסדי אשראי:

- בעת זיהוי וסיווג החובות, מופעל שיקול דעת לצורך איתור החובות הבעייתיות על פי קריטריונים מוגדרים אשר עשויים להעיד על הפיכתו של חוב לבעייתי, אומדן הפגיעה האפשרית או הקיימת במקור ההחזר הראשוני של הלווה, קיומו של תזרים מזומנים צפוי של הלווה לפירעון החוב במלואו ובמועדו, וכן הערכת נתונים פיננסיים אחרים של הלווה שיכולים להצביע על סממנים לקיומן של חולשות או חולשות פוטנציאליות של הלווה.

- בחישוב ההפרשה הפרטנית מופעל שיקול דעת לגבי תזרימי המזומנים העתידיים הצפויים לשירות החוב מפעילות הלווה וממימוש ביטחונות וערבויות.
 - בחישוב ההפרשה הקבוצתית מופעל שיקול דעת בקביעת אומדן ההפרשה הצפויה בתיק האשראי תוך שימוש במתודולוגיה והנחות, על בסיס ממוצע הפסדי העבר בענפי המשק השונים וההתאמות הנדרשות על בסיס אינדיקטורים שהוגדרו על ידי הבנק שאמורים לשקף את השינויים בסיכון האשראי בהלוואות הקיימות למועד המאזן לעומת ממוצע הפסדי העבר בשל גורמים מאקרו כלכליים ובשל גורמים פנימיים.
- זיהינו את האומדנים המשמשים בסיס לחישוב ההפרשה להפסדי אשראי, כעניין מפתח בביקורת.
- ביקורת על ההפרשה להפסדי אשראי דורשת שיקול דעת של המבקר וכן ידע ונסיון על מנת לבחון את סבירות המתודולוגיה, ההנחות והנתונים ששימשו את ההנהלה בקביעת אומדן ההפרשה.

המענה שניתן לעניין המפתח בביקורת

להלן הנהלים העיקריים שביצענו בקשר לעניין מפתח זה במסגרת ביקורתנו: בחנו את תהליך חישוב ההפרשה ואת אפקטיביות התכנון והתפעול של בקורות פנימיות מסוימות על דיווח כספי הקשורות לקביעת אומדן ההפרשה, לרבות בקורות בנושאים הבאים:

- בחינת נאותות המתודולוגיה ששימשה לקביעת ההפרשה
 - נאותות הנתונים הבסיסיים ששימשו לחישוב ההפרשה
 - איתור חובות עם סממנים שליליים
 - סיווג חובות בהתאם לנהלי הבנק
 - ניתוח סבירות ההפרשה בכללותה
- ביצענו נהלים מבססים לבדיקת ההפרשה על בסיס מצגים פנימיים וחיצוניים שקיבלנו. נהלים אלו כללו בין היתר:
- בחינת המתודולוגיה לקביעת ההפרשה ובדיקה כי היא עולה בקנה אחד עם כללי החשבונאות שחלים על הבנק
 - בדיקת שלמות ודיוק המידע והנתונים המשמשים במודל ההפרשה הקבוצתית
 - בדיקת נאותות הסיווג עבור מדגם חובות תקינים ובעייתיים
 - בדיקת נאותות אומדן ההפרשה בגין חובות פגומים עבור מדגם חובות
 - בחינת סבירות אומדן ההפרשה להפסדי אשראי בכללותה

הנחות הנהלה המשמשות לחישוב האקטוארי של אומדן ההתחייבות בגין הטבות לעובדים

מדוע העניין נקבע כעניין מפתח בביקורת

כפי שמתואר בביאור 23 לדוחות הכספיים המאוחדים, הבנק מציג התחייבות בגין פיצויי פרישה ופנסיה של עובדים בהתאם לחישוב אקטוארי המתבסס על אומדנים משמעותיים לרבות צפי עליית מדד, שיעור היוון ותוחלת חיים, וכן על הנחות הנהלה ובהן שיעורי העזיבה ושיעור הגידול בתגמול (להלן - הנחות הנהלה). ההתחייבות בגין הטבות לעובדים הסתכמה בסך של 17,214 מיליון ש"ח ליום 31 בדצמבר 2022.

זיהינו את הנחות הנהלה המשמשות לחישוב ההתחייבות בגין הטבות לעובדים (להלן - ההתחייבות) כעניין מפתח בביקורת. בקביעת הנחות אלו, מפעילה ההנהלה שיקול דעת משמעותי ומתבססת על ניסיון העבר, תחזיות כלכליות נוכחיות וציפיות ההנהלה, על מנת להעריך את נתוני הנחות לאורך תקופת התחזית בגינה מחושבת ההתחייבות. ביקורת ההתחייבות בגין פיצויי פרישה ופנסיה דורשת שיקול דעת של המבקר על מנת לבחון כיצד ביססה ההנהלה את הנחות וכן ידע ומומחיות כדי לבחון את נאותות ההנחות ששימשו בחישוב האקטוארי של ההתחייבות.

המענה שניתן לעניין המפתח בביקורת

להלן הנהלים העיקריים שביצענו בקשר עם עניין מפתח זה בביקורת: בדקנו את תהליכי העבודה בנושא קביעת הנחות הנהלה ואת אפקטיביות התכנון והתפעול של בקורות פנימיות מסוימות על דיווח כספי הקשורות לביסוס הנחות הנהלה ויישומן, כולל בקורות ביחס לנושאים הבאים:

- הערכת המתודולוגיה ששימשה לקביעת הנחות
- הנתונים הבסיסיים ששימשו לקביעת הנחות

- ביסוס ההנחות
- יישום ההנחות בחישוב ההתחייבות בגין פיצויי פרישה ופנסיה
- במסגרת ביקורתנו ביצענו נהלים מבססים לבדיקת סבירות הנחות ההנהלה על בסיס מצגים פנימיים וחיצוניים שקיבלנו. לצורך ביצוע הנהלים נעזרנו בין היתר באקטואר מומחה. נהלים אלו כללו בין היתר:
 - תשאול הבנק והאקטואר לגבי שינויים מהותיים בנתונים, בהנחות ובשיטות האקטואריות בהשוואה להערכה בשנה קודמת
 - ביצוע ניתוחי רגישות להנחות ההנהלה ששימשו בסיס לאומדן ההתחייבות בגין זכויות עובדים כדי להעריך את ההשפעה של שינויים בהנחות אלו על ההתחייבות
 - הערכת סבירות הנחות ההנהלה בהתאם לנתוני עבר ולצפי ההנהלה לגבי העתיד
 - בדיקה של בסיסי הנתונים עליהם מבוססות הנחות ההנהלה

בריטמן אלמגור זהר ושות'
 A Firm in the Deloitte Global
 Network
 רואי חשבון
 מכהנים כרואי חשבון המבקרים
 של הבנק משנת 2020

סומך חייקין
 שותפות רשומה בישראל ופירמה חברה
 בארגון הגלובלי של KPMG המורכב
 מפירמות עצמאיות המסונפות
 ל-KPMG International Limited,
 חברה אנגלית פרטית מוגבלת באחריות
 רואי חשבון
 מכהנים כרואי חשבון המבקרים
 של הבנק משנת 1950

רואי החשבון המבקרים המשותפים

13 במרס 2023